

Kuntoutuksen suunta – onko näköpiirissä toiveikkuutta?

Vappu Karjalainen
21.11.2014

Kuntoutus – mikä ominaista?

- **Ajantasaisuus – viiveisyys**
 - Kuntoutustarpeet muuttuvat väestön elinolojen muutosten myötä. Onko kuntoutus "ajan hermolla"?
 - Esim. Mielenterveyskuntoutus, työttömien työkykykuntoutus, ikäihmisten kuntoutus
- **Näkyvyys – näkymättömyys**
 - Kuntoutuksen idean erottuminen hyvinvointipalveluissa? Kuka huomaa, oivaltaa? Kuka puolustaa, ajaa kuntoutuksen asiaa? – Erityisesti nyt tarvitaan näkyvyyttä!

Kuntoutus – mikä ominaista?

- **Selkeys – epäselvyys**

- Selkeitä osia, kokonaisuus hämärtyy?
- Mikä todella selkeyttäisi? Kuntoutuksen rohkea (uudelleen)profilointi? Hallinto taka-alalle - onko mahdollista? Kuntoutuspolitiikka?

- **Arvostus – vähättely**

- Periaatteessa / (juhla)puheissa merkittävää, käytännössä jää usein muun toiminnan "jalkoihin". Vaikuttavuustutkimusten tärkeys! Kuntoutustoiminnan vakuuttavuus palvelurakenteiden muutoksessa

Kuntoutus tänään – turvassa vai vaarassa?

- Palvelujärjestelmän murroksessa toiminnan perinteellä ja profiililla on merkitystä; vahva perinne antaa asemaa
- Kuntoutuksen toimintaideologia – kansalaisen toimintakyvyn /työkyvyn tukeminen – on mitä ajankohtaisinta; ei voida sivuuttaa
- Kuntoutuksen asiantuntijat ja puolestapuhujat ovat hajallaan, miten koota voimavarat?
- Kuntoutuksen "brändäys" – tarvittaisiinko?

Kuntoutus hyvinvointivaltion muutoksissa / murroksessa

o Kuntauudistus

- Mitä tulee kuntakentässä tapahtumaan; kytkennät sote - uudistukseen?
- Kuntajärjestelmän ratkaisu pitkällä tähtäyksellä keskeisimpiä kuntoutuksen järjestämisen peruspilareita
- Kuntoutus on osa uudelleen organisoituvaa kuntarahoitteista sote-palvelua

... Kuntoutus muutoksessa...

Sote -uudistus & rahoitus

- Sote-alue (5): palvelujen järjestämisvastuu
- Kuntayhtymät (max 19): kuntoutuksen tuottamisvastuu; palveluiden tuottaminen ja järjestäminen (järjestämisspätös) erotetaan toisistaan
- Valtakunnallinen ohjausyksikkö (STM); laatu – ja palvelutaso
- Kuntoutuksen mahdollinen keskittäminen? Onko siinä mahdollisuuksia? – Kuntoutuksen erityisluonne
- Avokuntoutus, kuntoutuksen lähipalvelut? – Kuntoutuksen yleisluonne
- Yksikanavaisen rahoituksen suunnitelmat? Vaikutukset kuntoutukseen

...Kuntoutus muutoksessa...

o **Talouselämyksen /Työttömyys /Työkyky**

- Miten kuntoutuspalvelut selviytyvät säästöistä? Ovatko marginaalissa olevat alueet turvassa vai "tulilinjalla"? Vaikuttavuuden näytöt! Kuntoutuksen puolustajat??
- Pitkittyvään työttömyyteen joutuvien työkykykuntoutuksen tarve lisääntyy Resurssit, menetelmät? – Terveystyökyvyn/kuntoutuksen eriarvoisuuden vähentäminen tavoitteena

...Kuntoutus muutoksessa...

o **Työelämän/palkkatyön muutos**

- yksilökeskeisyys, kilpailullisuus, työn määräaikaistuminen, yrittäjyyden lisääntyminen jne. - vaikutukset työkykyä ylläpitävän ja edistävän kuntoutuksen sisältöihin? Yksilö- ja/vai yhteisökuntoutusta? Ammatillisen kuntoutuksen kohdentaminen? Vrt. Kelan Aura -kuntoutus (2016)

...Kuntoutus muutoksessa...

o Väestömuutokset/ikäntyvien toimintakyky

- Ikäntyvien avo- ja laitoshoidon uudelleenarviointi; sosiaalinen kuntoutus?
- Kotikuntoutus; kuntoutusinventiot kotioloissa; menetelmät/resurssit
- Kuntoutussairaalat > kuntoutusajattelun läpilyönti

...Kuntoutus muutoksessa...

o Kuntoutuksen yhteistyörakenteet

- Paikalliset asiakasyhteistyöryhmät lakkautetaan (HE 213/2014)
- Vrt. TYP – palvelu kautta koko maan
- Kuntoutuksen alueellinen yhteistyö?
- Kuntoutuksen valtakunnallinen ohjaus ja koordinaatio?
- Integroituminen osaksi uusia sote-yhteistyörakenteita? Kuntoutuksen "brändi"!

Mitä kuntoutusta koskevaa meneillään?

- **Viranomais selvitykset**

- **KUNK – monialainen kuntoutus selvitys**

- Käynnistymässä (THL)

- **Ammatillisen kuntoutuksen työnjako**

- Käynnistymässä; Työterveyslaitos, Kela, THL

- **Työelämäosallisuus (ns. TEOS –ryhmä)**

- Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelunjärjestelmän uudistamistarpeet; STM, 30.6.2014; > työelämävalmiuksia edistävä sosiaalinen kuntoutus (HE seuraavalla hallituskaudella)

Mitä meneillään?

- **Osallistavan sosiaaliturvan kehittämisen työryhmä (2013-2015); STM**

- Väliraportti valmistunut

- Kuntien vahvempi rooli aktivoinnissa (kuntouttava työtoiminta)

- Pilottikuntakokeilu (STM) meneillään Vrt. Työllisyyspoliittinen kuntakokeilu (2012 - 2015); TEM, 26 hanketta/65 kuntaa

Mitä meneillään?

- **Osatyökykyisten työllistymisen edistämisen toimintaohjelma (2013) > Osatyökykyiset työssä! – ohjelma (2014 - 2015; STM)**
 - Toimintakonseptin kehittelyä
 - Työkykykoordinaattorit

Mitä meneillään?

- **Lainsäädäntö**
 - Sosiaalihuoltolaki (eduskunnassa) > sosiaalinen kuntoutus; toimintakyvyn vahvistaminen; nuoret erityisasemassa
 - HE (183/2014): Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi > TYP –toiminta koko maahan > työttömien ammatillinen ja sosiaalinen kuntoutus, TYP kuntoutuksen yhteistyön "kotipesä" (2015 alkaen)

Kuntoutuksen kehitys - sisällön painoalueet viime vuosina

- Työkykykysymysten vahva painotus kuntoutuksessa – työlliset, työttömät, erityisesti nuoret; ammatillinen kuntoutus
- Sosiaalisen kuntoutuksen "tuleminen": mm. vanhusten toimintakyky, nuorten selviytyminen, työelämäosallisuus
- Yhteistyökäytäntöjen uudelleen arviointi
- Lääkinnällisen kuntoutuksen asema ennallaan?

Kuntoutuksen missio

- Kuntoutus terveyden, hyvinvoinnin ja työkyvyn eriarvoisuutta vähentämään
- Kuntouttavat palvelut sote- rakenteisiin vahvasti mukaan! Kuntoutus olennaiseksi osaksi kehittyviä sote – ja hyvinvointipalveluja
- Kuntoutus näkyväksi uusissa järjestämis- ja yhteistyörakenteissa
- Rahoitusjärjestelmien selkeyttämiseen kuntoutus mukaan; myös tietojärjestelmiin

Epävarmuudesta (Jaana Venkula)

- Sekava tilanne > nähtävä uudenlaisia järjenkäytön tapoja:
 - (1) *Todellisuus tapahtumisena*, "preesensissä toimimisen taito"; milloin vanha pätee, milloin on luotava uutta
 - (2) *Käytännössä toimimisen tavat*; vaihtoehtoisia tapoja harkittava, koeteltava ja muovattava
 - (3) Hyväksyttävä *asioiden jatkuva keskeneräisyys*; kukaan ei voi kaikkea täysin ymmärtää

Toiveikkuutta?

- Uudet rakenteet voivat avata toimintavapauksia ja antaa uusia mahdollisuuksia – kuntoutusväen valppaus tarpeen joka tasolla, vrt. Monikehäinen demokratia ja monikerroksinen toimijuus (Kettunen)
- Kuntoutuksen idea on henkireikä tämän päivän kilpailuyhteiskunnassa; työelämän uuvuttavuus, työurien pidentäminen, työttömyyden ahdinko, vanhusten selviytymisongelmat.... Kuntoutus vahvana vaihtoehtona esiin!